

סימן ל'

בענין ראשו ורובו בסוכה

כן עוציו צלי מלבושיו הוא פחות מחמה ויתכן להיות רוב עוציו תחת אויר פחות מג' טפחים, ג' כחז החזון איש או"ח סי' קמ"ד סק"ה "ואפשר דבראשו תחת האויר וראשו מעכב", וד' כחז החזון איש שם "א"ג צמיעטו חוץ לסוכה" כלומר שמקצת גופו צולט חוץ לסוכה ואין לו בסוכה אלא רוב גופו וכשתחסר את חלק גופו שמתחת לאויר פחות מג' כבר לא ישאר לו רוב גופו בסוכה.

אבל יש אומרים דאין צורך לכל זה אלא גם בלא"ה משכחת לה שיש להקפיד שלא לישון תחת האויר פחות מג' אפילו יש ראשו ורובו תחת הסכך, ויש בדבר זה מחלוקת גדולה בין הפוסקים וכמו שיתבאר.

ב הנה התוס' (ד"ה לא יהא) הקשו על פירש"י שאין ישנים תחת אויר פחות מג' "וקשיא וכו' מי יוכל להזהר בסוכה מלאה נקבים שאין בלתי מרובה מחמתה אלא משהו שלא ישן כנגד הנקבים", וכן הקשה הרא"ש (סי' ל"ה) "ולא תיקשי לך היאך יוכל אדם ליזהר בסוכה מליאה נקבים שלא ישן תחת הנקבים".

ויש להבין מהו קושיתם של התוס' והרא"ש על זה, והלוא כיון שאין צריך להיות בסוכה אלא ראשו ורובו אם כן גם סוכה מליאה נקבים אפילו אם היינו אומרים שאין ישנים תחת הנקבים על כרחך מדלילתה מרובה מחמתה אין הנקבים כולם יחד כשיעור הסכך ואם כן הישן תחת סכך כזה הרי רובו תחת הסכך ומיעוטו תחת האויר ושפיר יוצא ידי חובתו.

אמנם קושיא זו על התוס' והרא"ש תלויה היא במחלוקת הפוסקים, דנחלקו הפוסקים היאך מודדים ראשו ורובו שצריכים להיות בתוך הסוכה, דבספר הליכות שלמה על סוכות פרק ט' עמ' קמ"ח הוצא בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שאמר שמצד הסברא אין צריך כשיעור רוב גופו חוץ מהראש אלא מודדין את הראש בכלל הגוף ואם כן מה שצריך ראשו ורובו בסוכה היינו רק מעט יותר מחצי שיעור גופו שמקדקדו ועד רגליו וכן כתב המשוואת ארץ נצי חלק א' סי' א' דראשו בכלל רוב גופו (אלא דהאריך נצי חידש דגופו אינו כולל את רגליו ולכן מראשו עד הוזה כבר הוא רוב

א דף י"ט ע"א, גמ' "מתקיף לה רב הושעיא לא יהא אלא אויר ואויר פחות משלשה טפחים בסוכה קטנה מי פסיל אמר ליה רבי אבהו זה מנטרף וישנים תחתיו וזה מנטרף ואין ישנים תחתיו". פירש"י (ד"ה אמר ליה) "להכי אהני נידון כסוכה דאשמעינן תנא לומר שישנים תחתיו דאילו אויר פחות משלשה מנטרף להשלים שיעור הסוכה אבל אין ישנים תחתיו", וכחז הביאור הלכה סי' תרל"ב (ד"ה בפחות מג') שזהו דין דאורייתא.

ויש לזכר באיזה אופן נאמר שאין ישנים תחת אויר פחות מג' טפחים, דהלוא אדם היושב בסוכה אינו צריך להיות כולו בתוך הסוכה אלא כל שראשו ורובו בתוך הסוכה אפילו מקצת גופו חוץ לסוכה יוצא ידי חובתו כדמוכח משיעור הכשר סוכה שהוא ז' על ז' טפחים כדי ראשו ורובו ושולחנו, וממילא ה"ה אם ראשו ורובו הוא בסוכה ומקצת גופו הוא תחת האויר נמי יוצא דלא גרע מקצת גופו שהוא תחת האויר ממקצת גופו שהוא חוץ לסוכה ממש, ואם כן אין קפידא על שינה תחת אויר פחות מג' אלא באופן שעל ידי חסרון מה שתחת האויר שוב לא ישאר לו ראשו ורובו תחת הסכך, ויש לשאול על זה היכי משכחת לה, דהא אין מקום תחת אויר פחות מג' טפחים להיות מונח שם רוב גופו של אדם דהא גברא באמתא יתיב וחצי רוחב גופו כבר יש בו ג' טפחים וכ"ש דחצי אורך גופו יש בו הרבה יותר מג' טפחים. אבל אין זה קושיא, דכבר כתבו האחרונים על זה כמה גיוני דמשכחת בהו דעל ידי השינה תחת אויר פחות מג' טפחים לא יהיה ראשו ורובו תחת הסכך, א' כתב התשובות הרדב"ז חלק ד' סי' רמ"ו דמשכחת לה כגון שהוא ישן על 170 (וכמ"ש הרדב"ז שם "ויש מחמירין יותר שכתבו דאין ישנים תחת אויר אפילו פחות משלשה טפחים וזו ודאי חומרא גדולה היא שהרי ראשו ורובו תחת סכך הכשר הוא ישן שהרי שלשה טפחים אין אדם ישן תחתיהם אם לא נדחוק דאירי דשלשה טפחים אויר והוא ארוך באורך אדם ציטוני והוא ישן על 170 שנמצא כולו ישן תחת האויר וכה"ג מסתבר טעם המחמירים", ב' יש לומר עפ"מ ש"התוס' בחגיגה (דף י"א ע"א ד"ה אמה) "שאדם מחזיק אמה בעוצי עם מלבושים" ואם

תחתיהם ולא ילא ידי חובתו, אצל לדעת החזון איש שא"ל להיות בתוך הסוכה אלא רוב ראשו ורוב גופו אם כן צריך ציבור בקושיית התוס' והרא"ש על רש"י דהא כל שלמה של הסוכה מרובה מחמתה יש עליו רוב סכך ומיעוט אויר ושפיר הו"ל רוב ראשו ורוב גופו תחת הסכך ומה שמקצת ראשו ומקצת גופו תחת אויר הנקצים לית לן זה ומה הוקשה להם מזה על רש"י.

וביותר יש להקשות כן על קושיית התוס' בהמשך דבריהם, דהתוס' חולקים על רש"י וכתבו "ונראה כספרים דגרסי' התם אויר מנטרף וישנים תחתיו וזה מנטרף ואין ישנים תחתיו וכו' סכך פסול חמור ממנו דאין ישנים תחתיו וכו' ומיהו קשיא מסיככה בשפודין דמכשירין בשיש ריוח צנייהן כמותן ואי אפשר שלא ישן כנגד השפודין", ויש להבין מהו קושיית התוס' משפודין שיש ריוח צנייהן כמותן והלוא כיון שיש רוב סכך כשר צנייהן נמצא שהישן בסוכה כזאת אין מגופו תחת השפודין אלא מיעוט גופו אצל רוב גופו מונח תחת הסכך (וגם למ"ד ריוח צנייהן כמותן ממש דפרוך כעומד מותר לכא' הוא סובר דא"ל אלא ראשו וחציו בתוך הסוכה ובה"ג שיש ריוח צנייהן כמותן הוא חצי גופו תחת הסכך) ושפיר יוצא ידי חובתו, והכא גם לדברי הספר הישר והמחצית השקל והזרע אמת לא יתבאר קושיית התוס', דהא גם אם צריך להיות כל ראשו תחת הסכך שפיר משכחת לה דיוצא זה ידי חובתו וכגון מסיככה בשפודין שכל אחד מהם כאורך ראשו ויש מקום צריח שצנייהן להיות כל ראשו תחת הסכך והו"ל כל ראשו ורוב גופו תחת הסכך הכשר, וגם אם צריך להיות בתוך הסוכה כל ראשו עם רוב גופו שלמה מראשו הלוא יכול לזאת זה ידי חובתו שיזהר שתחילת ראשו יהיה תחת תחילת ריוח שצנייהן וישכב דרך משל תחת ז' רוחים של סכך עם ו' שפודין שצנייהן ונמצא שהרבה יותר מרוב גופו שוכב תחת הסכך הכשר, ומה הוקשה לתוס' משם על פירושם היאך יישן תחת הסכך.

ג) ונחלקו האחרונים בציבור קושיית התוס' והרא"ש למה הם סוברים שלא יתכן לזאת ידי חובתו בסוכות כאלו.

הג"ר שלמה סובל ז"ל בתשובות שלמת חיים סי' שס"ו הוכיח מקושיית הרא"ש הג"ל "דזעינן רוב גופו דוקא במקום אחד לא ע"י צירוף חתיכות חתיכות", כלומר שאם יש הפסק אויר בין חלק זה של

גופו וזה חידוש), ולא עוד אלא דמשמע מדברי החזון איש אור"ח סי' קמ"ד סק"ה דאפילו היכא דרק רוב ראשו ורוב גופו הוא בסוכה ילא ידי חובתו (כן נראה מדברי החזו"א שם ד"ה נמצא "אין האויר ע"פ כולה ומקצת ראשו או גופו תחת האויר אפילו אמצע גופו תחת האויר לכו"ע כשר" משמע שמה שמקצת ראשו תחת האויר אין צו טעם לפסול אלא רק מה שאמצע גופו תחת האויר פוסל וצויתר נראה כן מקושיית החזו"א שם ד"ה י"ט א' וזה מנטרף "וא"ת פשיטא דאם רובו וראשו תחת הסכך כשר דלא גרע ממיעוטו חוץ לסוכה" והחזו"א שם סובר דדוקא צרוב ראשו תחת האויר פסול כמו שכחצ בהמשך דבריו שם וא"כ מאי פשיטותא איכא והלוא אם מקצת ראשו תחת האויר נמצא שאין כל ראשו תחת הסכך א"י שאין צריך כל ראשו להיות תחת הסכך אלא צרוב ראשו נמי סגי) וכן מבואר דעת הגרי"ח זוננפלד ז"ל בתשובות שלמת חיים סי' שס"ו עיי"ש וכן נידד הצרכה הצרחה לעיל דף ג' ע"א עיי"ש, אצל המחצית השקל סי' תר"מ סק"ט כתב להדיא שראשו ורובו היינו כשיעור רוב אורך הגוף שלמה מראשו עם שיעור כל הראש וכן כתב התשובות זרע אמת (חלק א' סי' נ"א ד"ה אשר ע"כ צהורמני) והציא ההלכות חג צחג על הלכות סוכה חלק ב' עמ' פ"ו שכן הוא בספר הישר לר"ת סי' קצ"ו "ראשו ורובו שאמרו חכמים בכל מקום אין הראש בכלל הרוב וראיה לדבר ממה שאמרו גבי סוכה כדי ראשו ורובו ושלחנו ואם הרי הראש בכלל הרוב כדי לו כדי רובו ושלחנו" ונמצא ששיעור ראשו ורובו הוא כשיעור כל ראשו עם רוב גופו שלמה מראשו והיינו כשיעור חצי גודל הראש יותר מרוב שיעור גופו שמקדקדו ועד רגליו (וכ"ש שלדעת הספר הישר והמחצית השקל לא סגי להיות רוב ראשו בסוכה אפילו אם גופו משלים כנגדו וכגון שהרבה יותר מחצי גופו נמצא בתוך הסוכה דמ"מ כל שאין כל ראשו בתוך הסוכה לא ילא ידי חובתו דהא לדבריהם מה שאמרו "ראשו" פירושו כל ראשו). ומעתה לדעת הספר הישר והמחצית השקל והזרע אמת שצריך שיעור רוב גופו עם עוד חצי גודל הראש אם כן שפיר הקשו התוס' והרא"ש על סוכה מליאה נקצים היאך יוצא זה ידי חובתו דהא כשהסוכה אין כלמה מרובה מחמתה אלא משהו לא יהא תחת הסכך אלא משהו יותר משיעור חצי גופו ואין זה שיעור ראשו ורובו ולא ילא ידי חובתו, וגם לדעת הגרש"י אויערבאך ז"ל דסגי במעט יותר מחצי גופו אם נאמר שכלל אותו רוב גופו צריך להיות כל ראשו דוקא בתוך הסוכה אם כן שפיר הקשו התוס' והרא"ש דכשהסוכה מליאה נקצים וראשו תחת הסכך עדיין יהא מקצת ראשו תחת אויר הנקצים שאין ישנים